

Анастасія Ставицька
(Переяслав-Хмельницький)

КИЇВСЬКИЙ ТА ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНІ ІНСТИТУТИ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ

У статті зроблено спробу опису джерельної бази та історіографії проблеми археологічної освіти в Україні початку ХХ ст., а саме становлення та розвитку Київського та Одеського археологічних інститутів. Письмові джерела до вивчення історії даних науково-навчальних закладів з підготовки археологів, архівістів, музеєзнавців, бібліотекознавців та етнографів поділяємо на неопубліковані (архівні) та опубліковані матеріали. До останніх слід віднести публікації тогочасної преси, спогади, листування, законодавчі акти. Неопубліковані матеріали відображають зміст фондів Центрального державного історичного архіву, м. Київ; Наукового архіву Інституту археології; Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України; Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського; Державного архіву міста Києва; Галузевого архіву Служби безпеки України; Державного архіву Одеської області; Державного архіву Київської області. Історіографію проблеми відображають дослідження І. Матяш, А. Гомоляко, Л. Константиnescу, В. Левченка.

Ключові слова: Київський археологічний інститут, Одеський археологічний інститут, джерельна база, історіографія, навчально-наукові корпорації.

Науково-навчальними корпораціями, вищими навчальними багатoproфільними закладами з підготовки археологів, архівістів, музеєзнавців, бібліотекознавців та етнографів на початку ХХ ст. в Україні були Київський (1917 – 1924 рр.) та Одеський (1921 – 1924 рр.) археологічні інститути. Метою статті є спроба комплексного узагальнення джерельної бази та аналізу історіографії проблеми функціонування даних закладів.

Питання, пов'язані з розглядом стану археологічної освіти в Україні, починаючи від початку становлення археологічних інститутів і закінчуючи їхньою реорганізацією у 1924 р., до останнього часу залишалися не висвітленими у достатньому та повному обсязі, хоча студії з даної проблеми мають доволі широку джерельну базу. Згідно з прийнятими в сучасному джерелознавстві критеріями, можна виокремити такі групи письмових джерел: матеріали архівних фондів (архівні джерела), опубліковані (законодавчі акти, газетна і журнальна періодика, мемуари, науково-довідкові видання).

Джерела до вивчення Київського (далі – КАІ) та Одеського (далі – ОАІ) археологічних інститутів відклалися у фондах Центрального державного історичного архіву, м. Київ (ф. 711 – Київська духовна академія, ф. 707 – Управління київського учбового округу, ф. 1235 – Грушевські-історики, лінгвісти); Наукового архіву Інституту археології (ф. 9 – Щербаківський Д.М., ф. 10 – Курінний П.П., ф. 18 – ВУАК); Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф. 166 – Народний комісаріат освіти УССР, ф. 2201 – Міністерство освіти Української держави, ф. 3806 – Полонська-Василенко Н.Д., ф. 3974 – Василенко М.П.); Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ф. 1 – комплексний фонд: літературні матеріали, ф. 10 – Української академії наук, ф. 12 – Модзалевський В.Л., ф. 29 – Данилевич В.Ю., ф. 33 – Маслов С.І., ф. 42 – Полонська Н.Д., ф. 90 – Ляскоронський В.Г.); Державного архіву міста Києва (ф. 16 – Київський університет Святого Володимира); Галузевого архіву Служби безпеки України (ф. 6, спр.39676, 55435, 67098 – справи по обвинуваченню Птухи М.В., Київського обласного центру дій, СБУ); Державного архіву Одеської області (ф. Р-129 – Одеський інститут

народного господарства Народної комісії просвіти УРСР, ф. Р-150 – Одеська губернська інспектура народної освіти, ф. Р-1395 – Одеський губернський комітет спеціально-наукової і професійно-технічної освіти Одеського губернського відділу народної освіти, ф. Р-1593 – Одеський інститут народної освіти Одеської окружної інспектури професійної освіти); Державного архіву Київської області (ф. Р-1187 – Київський археологічний інститут Народної комісії просвіти УССР). Матеріали ф. 13 (Каманін І.М.) та ф. 542 (Василенко М.П.) Центрального державного архіву-музею літератури й мистецтв України містять лише побіжні згадки про наукову діяльність учених, а докладної інформації про археологічний інститут м. Києва не мають.

Слід відзначити, що найінформативнішим фондом, у якому містяться дані про роботу Київського археологічного інституту, є ф. Р-1187 Державного архіву Київської області. Його матеріали можна поділити на установчі документи (статuti, положення, доповідні записки, пояснювальні записки, протоколи, плани і програми), фінансові документи (кошториси, відомості на оплату, штатні розписи), особові справи студентів, викладачів та службовців КАІ [16]. В описі фонду значиться 160 справ, хоча в нумерації пропущена справа № 19, а справи 2 – «Переписка о личном составе служащих и преподавателей», 9 – «Списки преподавателей о служащих института», 12 – «Учебные планы программы и расписание лекций», 23 – «Приказы, циркуляры и распоряжения Главпрофобра» в архівосховищах не були знайдені.

Комплексний аналіз архівних матеріалів дозволяє реконструювати історію КАІ та ОАІ.

Київський археологічний інститут став першим осередком археологічної освіти в Україні. Основними завданнями даного закладу було вивчення місцевого краю і підготовка учених археологів, архівознавців та бібліотекознавців [15; 19]. Спочатку Київський археологічний інститут складався з 2 відділень: археологічного (з історією мистецтв) і археографічного. На археологічному відділенні читалися: первісна і побутова археологія, старожитності Подніпров'я, доісторична антропологія, історична географія, історична етнографія, геологія з палеонтологією, історія археологічних відкриттів, історія економічного побуту Росії та України, історія побуту Росії та України, давнє християнське мистецтво, мистецтво Сирії та Візантії, античне мистецтво з мистецтвом північного узбережжя Чорного моря, історія українського мистецтва, народне мистецтво і етнографія України, історія російського та українського іконопису, історія орнаменту, нумізматики, музеологія. На археографічному відділенні читалися: юридичні старожитності руські і литовсько-руські, історична географія, державний лад Польщі XIV-XVIII ст., історія економічного побуту Росії, руська – російська палеографія, українська палеографія, латинсько-польська палеографія, читання пам'яток давньоруських, московських і литовсько-руських, читання польських і латинських пам'яток, які стосуються України і Литви, нумізматики, українська генеалогія, геральдика російська і західно-руська, дипломатика російська і польська, сфрагістика, метрологія українська і російська, історія орнаменту, бібліотекознавство, архівознавство загальне й українське, музеологія [17]. Курс навчання тривав 3 роки, причому третій рік присвячувався практичним заняттям з одного предмету, який викладався в Інституті, написанню дисертації, захисту її перед Радою Інституту. Після успішного захисту дисертації дійсні слухачі отримували звання вченого археолога чи архівіста й ставали дійсними членами КАІ. Особам, котрі не захистили дисертацію, вручалось посвідчення про закінчення інституту й надавалось звання члена-співробітника. Згідно зі статутom КАІ Інститут як «учена корпорація» складався із почесних (котрі мали особливі заслуги перед Інститутом і наукою), дійсних (професорів і викладачів Інституту) членів, членів-співробітників.

У дійсні слухачі Інституту приймали осіб як чоловічої, так і жіночої статі з вищою освітою, а у вільні слухачі – з середньою. Так як Інститут створювався на приватні кошти, то плата за відвідування лекцій складала 300 руб. у рік, вносила по півріччям (у деяких випадках, за згодою Ради Інституту – 200 руб.).

Управляли Інститутом ректор і два проректори (один з навчально-наукової, другий – з господарської частини, які обирались на загальному зібранні з числа професорів Інституту на 3 роки з правом переобрання).

Навчально-науковий персонал складали професори, приват-доценти, доценти, лектори, слухачі. Професор – особа, яка має науковий ступінь і педагогічний стаж у вищій школі не менше, ніж п'ять років. Приват-доцент – особа, яка має науковий ступінь чи наукові праці без педагогічного стажу. Доцент – особа, яка має науковий ступінь і стаж у вищій школі не менше п'яти років. Лекторами були особи, які відомі своїми спеціальними пізнаннями [5]. Існував і спеціальний опитувальник для осіб, які прагнули бути лекторами. Він містив такі пункти: прізвище, ім'я, по батькові; адреса; освітній ценз; службовий стаж і суспільно-службове становище; партійна належність; з яких галузей знань прагнули б читати лекції чи вести бесіди; на яких мовах; коли і де читали лекції; де працюєте в даний час; які посібники необхідні для читання лекцій; чи будуть супроводжуватися лекції чи бесіди екскурсіями, практичними заняттями і світловими картинами; де бажаєте мати постійну роботу, в Києві чи у провінції; згодні роз'їздити по провінціях з лекціями.

Реформа вищої освіти 1922 р., створення інститутів народної освіти та науково-дослідних кафедр – «державних науково-дослідних установ у відповідних галузях наукового дослідження» – з обмеженим штатом аспірантів вкотре поставили під загрозу існування КАІ як самостійного навчального закладу. 15 листопада 1922 р. постановою Колегії Головпрофосвіти КАІ надавався статус Київських археологічних курсів при Науково-дослідній кафедрі мистецтвознавства (без асигнувань на утримання), у якому він проіснував майже впродовж року, зберігаючи в повсякденному спілкуванні звичну назву. Обов'язки ректора КАІ (одночасно декана мистецтвознавчого відділення) виконував Ф.І. Шмідт, декана археологічного відділення – Н.Д. Полонська, етнографічного – А.М. Лобода. Функції Бюро і факультетської комісії взяла на себе Науково-дослідна кафедра, залучаючи до розгляду інститутських справ вченого секретаря Н.Д. Полонську та її заступника – В.М. Базилевича. Та 18 серпня 1924 р. Київська губнаросвіта КАІ «тимчасово зачинила» до отримання розпорядження від Головпрофосвіти про реорганізацію. Останню спробу зберегти для науки і суспільства Археологічний інститут здійснив у жовтні 1924 р. В.М. Базилевич. У проєкті, поданому до Наукового комітету при НКО УСРР, йшлося про продовження діяльності КАІ як самостійного вищого навчального закладу, «єдиного на всій Україні ВУЗа» з музейним (етнографічним і археологічним відділами) та археографічно-архівним факультетами, що «спромігся» б випускати «корисних практично-наукових освічених спеціалістів – музейників, архівістів, керівників екскурсіями». Та хоч ВУАН визнала існування КАІ «актуальним і доцільним», а на 1924-1925 бюджетний рік було складено кошторис, проєкт не знайшов втілення. Київський археологічний інститут припинив своє існування.

Ініціатива створення Одеського археологічного інституту належала представникам Одеського товариства історії і старожитностей: Ю.Г. Оксману, Б.В. Варнеке, С.С. Дложевському, Є.П. Трифільєву, М.І. Мандесу, О.Я. Шпакову та ін. Взимку 1921 р. ініціативна група професорів вищої школи Одеси надала доповідну записку, де відмічалось, що північне узбережжя Чорного моря надзвичайно багате на культурно-історичні пам'ятки. Крім доповідної записки, ініціативною групою були надані пояснювальна записка і положення про археологічний інститут в м. Одесі. У березні 1921 р. Губпрофосом було створено «Комісію з організації в м. Одесі Археологічного інституту», яка підготувала необхідні документи. У положенні вказувалося, що в складі інституту буде існувати два відділення – археологічне і археографічне. На археологічному відділенні мали викладатися вивчення наступних дисциплін: теорії еволюційних вчень, первісної археології із загальною етнологією, антропології, античної археології, геології і палеонтології, української археології, української етнографії, етнографії та фольклору, історичної географії, історії місцевого краю, українського мистецтва, епіграфіки, нумізматики, музеєзнавства, античної палеографії. На археографічному відділенні пропонувалося викладати архівознавство, правові старожитності, історію закладів України та Росії, археографію, книгознавство з практичними заняттями із бібліотекознавства, дипломатику, сфрагістику і геральдику, джерелознавство української історії, історію місцевого краю, палеографію кириличну, грецьку і західну. Відповідно до

переліку визначених до викладання дисциплін створювалися кафедри з правом розроблення спеціальних курсів та практикумів (постійних та епізодичних). Важливим із практичної точки зору було включення до навчального плану мов, знання яких потрібне археологу і архівісту Південної України: української, російської, польської, німецької, французької, латинської, давньо- та новогрецької, італійської, татарської, а також практикуму з фотографії, топографії, консервації та реставрації пам'яток старовини й мистецтва та архівних документів, історії підрубок рукописів та археологічних пам'яток. У пояснювальній записці до положення про інститут наголошувалося, що термін «український» має не вузьконаціональне значення, а вбирає й впливи Візантії, Заходу й Москви на Україну, бо українська культура є центром, навколо якого сходяться шляхи викладання окремих дисциплін.

У положенні визначалася мета діяльності створюваного інституту:

а) наукове вивчення пам'яток старовини й мистецтва (первісних, античних, української та сусідніх культур – російської, білоруської, польської, а також документальних джерел з історії місцевого краю);

б) підготовка науково-кваліфікованих фахівців у галузі археології, архівознавства, етнографії та музеєзнавства.

Вказаній меті підпорядковувалися й завдання: викладання основних та допоміжних дисциплін переважно практичними методами, направленими на творчі трудові процеси в області археології, археографії та етнографії; виявлення та розкопки археологічних пам'яток; виявлення й вивчення архівних документів з історії України, зокрема стосовно революційних, професійних та національних рухів; обстеження й вивчення етнографічних пам'яток України. Передбачалася також можливість у межах дворічного стажу прийому до аспірантури (без використання цього терміну) кращих студентів після трьох років навчання для підготовки до наукової та науково-викладацької діяльності. Планувалося видавати збірники праць викладачів і слухачів, влаштовувати виставки, надавати наукові відрядження. Таким чином, програма діяльності була доволі чіткою й структурованою.

Інститут – вищий науково-навчальний і професійно-технічний заклад, який нормувався загальними законодавчими положеннями про вищу школу. Викладачами мали бути особливо кваліфіковані фахівці, а слухачами – ті, хто досяг 18-літнього віку й закінчили загальноосвітню школу. Обумовлювалася можливість відкриття при інституті річного підготовчого відділення. Після двоєчного курсу слухачі, склавши іспити й отримавши диплом спеціаліста-техніка з археології, архівознавства, музеєзнавства чи етнографії, могли працювати самостійно. При цьому, за бажанням, вони мали право продовжити навчання на третьому курсі – для вироблення наукової кваліфікації за принципом французької вищої школи: шляхом поглиблення теоретичних знань з обраного фаху та дослідження окремої наукової теми. Планувалося проводити набір студентів по 100 осіб на відділення. Проте їхня кількість виявилася значно меншою. Як самостійний заклад Одеський археологічний інститут проіснував недовго. На початку 1923 р., у зв'язку з реорганізацією Одеського інституту народної освіти (ІНО), створеного у 1920 р. на базі декількох факультетів університету і Українського учительського інституту (створений у 1919 р.), було вирішено створити у складі ІНО спеціальний Музейно-бібліотечно-архівний факультет. Цей факультет мав лише один випуск. Його закінчили близько 20 осіб, які потім працювали в музеях, бібліотеках і архівах. Більшість викладачів Археологічного інституту продовжували викладати в ІНО, а потім – в Одеському університеті, відновленому у 1933 р. До програми ІНО і університету були включені дисципліни з програми Археологічного інституту, створена кафедра археології, де працювали колишні викладачі Археологічного інституту.

До групи опублікованих джерел з історії розвитку археологічної освіти України слід віднести спогади С.Я. Борового (слухача ОАІ) [2], звіти ОАІ за 1921-1922 рр., опубліковані в «Наука на Украине. Орган Научного комитета Укрглавпрофобра» [14], повідомлення А. К-ий про КАІ в щоденній газеті «Киевская мысль» 1911 р. [6], М. Фишелева «Новый храм» у громадсько-політичній і щоденній газеті «Слово» [21], спогади П. Курінного (слухача КАІ)

[8], замітку М. Слабченка про культурно-наукове життя Одеси 1914-1924 рр. в журналі «Україна» [20], повідомлення В. Базилевича «Киевский археологический институт» в «Борьбе классов» [1], спогади Н.Д. Полонської-Василенко, яка була ученим секретарем КАІ. До речі, в її спогадах було наведено уривок з гімну КАІну, авторами якого були, ймовірно, Л.А. Дінцес і П.П. Филипович: «Два немца, Шмидт и Эрнст, Открыли семинар. Один воскликнул: Киев! Украина! – другой. Что жизнь разъединяет, Наука единит!» [18, с. 331].

Вивченням питання становлення та розвитку археологічної освіти частково займалися І. Матяш, А. Гомоляко, О. Юркова. Так, І. Матяш у 2001 р. захистила докторську дисертацію «Архівна наука і освіта в Україні 1917-го – 1930-х років» та опублікувала монографію, один з підрозділів яких відображає історію створення та функціонування перших навчальних закладів для підготовки архівних працівників, виокремила 5 етапів функціонування Київського археологічного інституту, розвиток Одеського археологічного інституту [13]. Також дослідниці належить ряд статей з даної тематики [11; 12]. Праці О. Юркової присвячені білорусько-українському вченому Митрофану Вікторовичу Довнар-Запольському, який з жовтня 1917 р. по серпень 1919 р. очолював Київський археологічний інститут [22]. Предметом дослідження А. Гомоляко був процес формування та становлення В.Ю. Данилевича як вченого, педагога та організатора науки, його наукова та педагогічна діяльність, еволюція його наукових поглядів у контексті загальних тенденцій розвитку вітчизняної історичної науки та суспільно-політичних реалій [3; 4]. Традиційній археографії в курсах Київського археологічного інституту присвячено інформативне повідомлення Л. Константинеску [7]. Ряд статей та монографічних досліджень В.В. Левченка відображають сторінки історії Одеського археологічного інституту, на основі широкого кола документальних матеріалів і наукової літератури аналізуються репресії проти одеських учених [9; 10].

Таким чином, джерельну базу з історії археологічної освіти становлять неопубліковані (архівні) та опубліковані матеріали, що дозволяють комплексно розглянути історію Київського та Одеського археологічних інститутів, визначити спільні та відмінні риси в функціонуванні даних закладів. Історіографія питання дозволяє прослідкувати сам процес створення та розвитку цих навчально-наукових корпорацій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В. Киевский археологический институт / В. Базилевич // Борьба классов. – №1-2. – 1924. – С. 381-382.
2. Боровой С.Я. К истории создания Одесского археологического института и его археографического отделения / С.Я. Боровой // Археографический ежегодник за 1978 год. – М., 1979. – С. 96-101.
3. Гомоляко А.О. Науково-педагогічна діяльність Василя Данилевича: монографія / А.О. Гомоляко. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – 164 с.
4. Гомоляко А.О. Роль В.Ю. Данилевича у створенні та діяльності Археологічного інституту в Києві / А.О. Гомоляко // Література та культура Полісся. – 2011. – Вип. 65.
5. Данилевич Василь Юхимович. Матеріали до Археологічного інституту. 1918-1920. – Інститут Рукопису Національної бібліотеки імені Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. 29, спр. 180, арк. 1-2.
6. К-ій А. Археологический институт в Киеве / А. К-ій // Киевская мысль. – 1911. – 8 января. – № 8.
7. Константинеску Л. Традиційна археографія в курсах Київського археологічного інституту (інформативне повідомлення) / Л. Константинеску // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської археографічної комісії (Київ-Седнів, 18-21 жовтня 1993). – К., 1997. – С. 103-123.
8. Курінний П. Історія Археологічного знання про Україну / П. Курінний. – Мюнхен, 1970. – С. 136.

9. Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930-ті роки): позитивний досвід невдалого експерименту: монографія / В.В. Левченко. – Одеса: ТЕС, 2010. – 432 с.
10. Левченко В.В. Краєзнавство в Одеському інституті народної освіти (1920-1930 рр.): становлення, напрями, традиції / В.В. Левченко // Краєзнавство. – №2. – 2011. – С. 14-24.
11. Матяш И.Б. Археологические институты в Украине: вклад в развитие архивного образования / И. Матяш // Отечественные архивы. – 1999. – №6. – С. 27-35.
12. Матяш І. Джерела до вивчення історії архівної освіти в Україні 1920-1930-х років / І. Матяш // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвідомчий збірник наукових праць. – 2001. – Вип.3 – С. 271-302.
13. Матяш І.Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років / І.Б. Матяш. – К., 2000. – 591 с.
14. Научно-исследовательская работа Одесского археологического института (Из отчета Института за 1921-1922 г.) // Наука на Украине. Орган Научного комитета Укрглавпрофобра. – №4. – 1922. – С. 372-373.
15. Об учреждении в г. Киеве археологического института. – Центральний державний історичний архів України (далі – ЦДІАК України), ф.707, оп. 294, спр. 95, арк. 2-6, 14.
16. Опросный лист для лиц ищущих лекторской работы. – Державний архів Київської області, ф. Р-1187, оп. 1, спр. 7, арк. 10.
17. Положення, установи та звіти про роботу Київського Археологічного Інституту, де співробітником була Н. Полонська-Василенко. Вересень 1919-1922 р. – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3806, оп. 1, спр. 43, арк. 18, 49.
18. Полонська-Василенко Н. Спогади / [упоряд. В. Шевчук]. – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 591 с.
19. Предложение попечителя Киевского учебного округа по поводу создания археологического института в Киеве, препроводительное письмо Н. Цытовича Данилевичу В.Е., протокол собрания учредителей, представление декана, ответ В.С. Иконникова. – ІР НБУВ, ф. 29, спр. 532-534, арк. 1-1 зв.
20. Слабченко М. Культурно-наукове життя Одеси 1914-1924 рр. / М. Слабченко // Україна. – 1925. – Кн.5(15). – С. 179-183.
21. Фишелев М. Новый храм / М. Фишелев // Слово. – 1918. – 31 октября. – №26.
22. Юркова О. Митрофан Довнар-Запольський та Донський археологічний інститут: точка перетину / О. Юркова // Архіви України. – 2009. – №5(265). – С. 220-228.

REFERENCES

1. Bazilevich V. Kiyevskiy arkheologicheskij institut / V. Bazilevich // Borba klassov. – №1-2. – 1924. – S. 381-382.
2. Borovoy S.Ya. K istorii sozdaniya Odesskogo arkheologicheskogo instituta i yego arkheograficheskogo otdeleniya / S.Ya. Borovoy // Arkheograficheskij yezhegodnik za 1978 god. – M., 1979. – S. 96-101.
3. Homolyako A.O. Naukovo-pedahohichna diyalnist Vasylya Danylevycha: monohrafiya / A.O. Homolyako. – Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihrاف», 2013. – 164 s.
4. Homolyako A.O. Rol V.Yu. Danylevycha u stvorenni ta diyalnosti Arkheolohichnoho instytutu v Kyievi / A.O. Homolyako // Literatura ta kultura Polissya. – 2011. – Vyp. 65.
5. Danylevych Vasyl Yukhymovych. Materialy do Arkheolohichnoho instytutu. 1918-1920. – Instytut Rukopysu Natsionalnoyi biblioteky imeni Vernadskoho (dali – IR NBUV), f. 29, spr. 180, ark. 1-2.
6. K-iy A. Arkheologicheskij institut v Kiyeve / A. K-iy // Kiyevskaya mysl. – 1911. – 8 yanvary. – №8.

7. Konstantynescu L. Tradytiyna arkheohrafiya v kursakh Kyyivskoho arkheolohichnoho instytutu (informatyvne povidomlennya) / L. Konstantynescu // Materialy yuvileynoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 150-richchyu Kyyivs'koyi arkheohrafichnoyi komisiyi (Kyyiv-Sedniv, 18-21 zhovtnya 1993). – K., 1997. – S. 103-123.
8. Kurinnyy P. Istoriya Arkheolohichnoho znannya pro Ukrayinu / P. Kurinnyy. – Myunkhen, 1970. – S. 136.
9. Levchenko V.V. Istoriya Odeskoho instytutu narodnoyi osvity (1920-1930-ti roky): pozytyvnyy dosvid nevdaloho eksperymentu: monohrafiya / V.V. Levchenko. – Odesa: TES, 2010. – 432 s.
10. Levchenko V.V. Krayeznavstvo v Odeskomu instytuti narodnoyi osvity (1920-1930 rr.): stanovlennya, napryamy, tradytiyi / V.V. Levchenko // Krayeznavstvo. – № 2. – 2011. – S. 14-24.
11. Matyash I.B. Arkheologicheskiye instituty v Ukraine: vklad v razvitiye arkhivnogo obrazovaniya / I. Matyash // Otechestvennyye arkhivy. – 1999. – № 6. – S. 27-35.
12. Matyash I. Dzherela do vyvchennya istoriyi arkhivnoyi osvity v Ukrayini 1920-1930-kh rokiv / I. Matyash // Arkhivoznavstvo. Arkheohrafiya. Dzhereloznavstvo: mizhvidomchyy zbirnyk naukovykh prats. – 2001. – Vyp. 3 – S. 271-302.
13. Matyash I.B. Arkhivna nauka i osvita v Ukrayini 1920-1930-kh rokiv / I.B. Matyash. – K., 2000. – 591 s.
14. Nauchno-issledovatel'skaya rabota Odesskogo arkheologicheskogo instituta (Iz otcheta Instituta za 1921-1922 g.) // Nauka na Ukraine. Organ Nauchnogo komiteta Ukrglavprofobra. – №4. – 1922. – S. 372-373.
15. Ob uchrezhdenii v g. Kiyeye arkheologicheskogo instituta. – Tsentralniy derzhavniy istorichniy arkhiv Ukraïni (dali – TsDIAK Ukraïni), f. 707, op. 294, spr. 95, ark. 2-6, 14.
16. Oprosnyy list dlya lits ishushchikh lektorskoy raboty. – Derzhavnyy arkhiv Kyyivskoyi oblasti, f. R-1187, op. 1, spr. 7, ark. 10.
17. Polozhennya, ustavy ta zvity pro robotu Kyyivskoho Arkheolohichnoho Instytutu, de spivrobotnykom bula N. Polonska-Vasylenko. Veresen 1919-1922 r. – Tsentralnyy derzhavnyy arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrayiny, f. 3806, op. 1, spr. 43, ark. 18, 49.
18. Polonska-Vasylenko N. Spohady / [uporyad.V.Shevchuk]. – K.: Vyd.dim «Kyyevo-Mohylyanska akademiya», 2011. – 591 s.
19. Predlozheniye popechitelya Kiyevskogo uchebnogo okruga po povodu sozdaniya arkheologicheskogo instituta v Kiyeye, preprovozhitel'noye pismo N. Tsytovicha Danilevichu V.E., protokol sobraniya uchrediteley, predstavleniye dekana, otvet V.S. Ikonnikova. – IR NBUV, f. 29, spr. 532-534, ark. 1-1 zv.
20. Slabchenko M. Kulturno-naukove zhyttya Odesy 1914-1924 rr. / M. Slabchenko // Ukrayina. – 1925. – Kn. 5(15). – S. 179-183.
21. Fischelev M. Novyy khram / M. Fischelev // Slovo. – 1918. – 31 oktyabrya. – № 26.
22. Yurkova O. Mytrofan Dovnar-Zapolskyy ta Donskyy arkheolohichnyy instytut: tochka peretynu / O. Yurkova // Arkhivy Ukrayiny. – 2009. – №5(265). – S. 220-228.

Ставицкая А. Киевский и Одесский археологические институты: источниковая база и историография.

В статье сделано попытку описания источниковой базы и историографии проблемы археологического образования в Украине начала XX в., а именно становления и развития Киевского и Одесского археологических институтов. Письменные источники к изучению истории данных научно-учебных заведений по подготовке археологов, архивистов, музееведов, библиотекведов и этнографов разделяем на неопубликованные (архивные) и опубликованные материалы. К последним следует отнести публикации прессы того времени, воспоминания, переписку, законодательные акты. Неопубликованные материалы отражают содержание фондов Центрального государственного исторического архива, г. Киев; Научного

архива Института археологии; Центрального государственного архива высших органов власти и управления Украины; Института рукописей Национальной библиотеки имени В.И. Вернадского; Государственного архива города Киева; Отраслевого архива Службы безопасности Украины; Государственного архива Одесской области; Государственного архива Киевской области. Историографию проблемы отражают исследования И. Матяш, А. Гомоляко, Л. Константинеску, В. Левченко.

Ключевые слова: Киевский археологический институт, Одесский археологический институт, источниковая база, историография, учебно-научные корпорации.

Stavytska A. Kiev and Odessa institutes of archaeology: foundation source and historiography.

This paper attempts to describe the sources and historiography of archaeological problems of education in Ukraine early twentieth century. Namely the formation and development Archaeological Institute of Kyiv and Archaeological Institute of Odessa. Written sources to explore the history of scientific-educational institutions for training archaeologists, archivists, museum workers, libraries workers, ethnographers and share your unpublished (archive) and published materials. The latter include the publication of contemporary press, memoirs, correspondence, legislation. Unpublished materials reflect the content of the Central State Historical Archives, Kyiv; Scientific Archive of the Institute of Archaeology; Central State Archive of the higher authorities and government of Ukraine; Institute of Manuscripts of the National Library of V.I. Vernadsky; State Archive of Kyiv; Archives Branch of the Security Service of Ukraine; The State Archives of Odessa region; The State Archives of Kyiv region. Historiography research problems reflecting I. Matias, A. Homolyako, L. Constantinescu, V. Levchenko.

Keywords: Archaeological Institute of Kyiv, Archaeological Institute of Odessa, the source base, historiography, educational and research corporation.

Одержано 27.02.2014.